

коли ціле покоління так застрягає між двома способами життя, що всяка мораль, всяке почуття норми і безпеки, всяка душевна простота втрачається”¹². Народжений у перехідну епоху, Іздрик свідомо чи несвідомо викладає власні думки, зрештою, хоч де-небудь можна їх висловити! Та читачеві все ж не варто забувати, що це може виявитися лише грою. До Іздрикового роману будуть справедливими слова Д.Чижевського про травестійний жанр: “[...] в ньому знаходило для себе вихід природнє стремління людини не завжди залишатись серйозною в мистецтві, мати в ньому якусь сферу, де дозволена легкість, забавка...”¹³.

м. Львів

¹² Гессе Г. Степовий вовк // Гессе Г. Сіддхартха. Степовий вовк. – К., 1992. – С.108.

¹³ Чижевський Д. Історія української літератури. – Тернопіль, 1994. – С.311.

Віра Балдинюк

ЛИСТИ ЩАСТЯ, АБО ФАНТАСТИЧНІ ПРИГОДИ НАЇВНОГО ГЕНІЯ

У давнину китайці не поспішали читати адресовані їм листи. Найціннішим у поштових посланнях вони вважали витриманість, відтермінованість моменту ознайомлення зі змістом. На їхню думку, запізніла хороша новина не втрачає своєї цінності, а погана новина розчиняє свою гіркоту в часі. Лист міг чекати на свого адресата місяцями, ніби цінний напій у винних погребках.

Так сталося і з листами Євгена Галяса (нехай його звать, скажімо, так), написаними в 2002–2003 роках. Окремі фрагменти листування були опубліковані в “Антології українського самвидаву” (2005), після чого читацька публіка очікувала на появу повноцінного видання у “Букві і Цифрі” “Пісем братана”¹. Не будемо оголошувати всі біографічні подробиці із життя Євгена: досвід неофіційного ознайомлення з рукописом численними прихильниками оповідного таланту юнака показав, що слава рано чи пізно сама знайде автора.

Листи шукали свого адресата кілька років, і в результаті маємо непересічну книгу, а за найпершою асоціацією – капсулу піонера химерної реальності із записками у вічність.

Перед нами доволі оригінальний твір ренесансу епістолярного жанру ХХІ століття, епатажне продовження традицій Цицерона, Декарта, Кітса, Кафки. За всієї неоднозначності мовного вираження листів молодого автора у них із легкістю вгадується генетичний код художнього епістолярного жанру. Канон зазнав трансформацій із часів появи перших європейських зразків ХVІІ ст., але залишаються незмінними його ключові принципи – діалогічність, тематична багатогранність (фабульність листів), специфічне авторське мовлення, поєднання реалістичного письма й цілеспрямованої орієнтації на художність, публічність.

Хтось із критиків, імовірно, відшукає жанрове коріння “Пісем братана” в епістолярному романі Ф.Достоевського “Бідні люди”, з його проблемою маленької людини, яка намагається пізнати своє “Я” через виписування власного досвіду і стилю в листах. Інші згадають сучасного російського автора Дмитрія Ліпскерова та його містифікований “Простір Готліба”, а дехто порівняє стиль “Пісем братана” з “Механічним апельсином” Ентоні Берджеса і матиме рацію. Принаймні за рівнем проблематики, чорного гумору, химерної реальності, сленгу й ненормативної лексики “Пісьма братана” стануть достойною відповіддю світовій класиці і створять не меншу проблему (або, як полюбляють говорити американці,

¹ Галяс Є. Пісьма братана. Реально магічний детектив: Роман. – К., 2006.

challenge) стосовно перекладу сучасного слов'янського сленгу європейськими мовами, аніж “Механічний апельсин” Берджеса. Отож, нехай тепер зарубіжні перекладачі сушать голову над відповідниками текстів, написаних (sic!) транслітерованою київською російською сленговою мовою мешканця зі столичного району Відрадний із вкрапленням авангардних поетичних текстів.

З одного боку, український читач, уже маючи рецептивний досвід українських субкультурних романів, повинен без особливих зусиль подолати моменти мовної деконструкції, на чому, власне, ґрунтується концепція твору. З другого боку, “Письма брата” вимагають щонайменше обізнаності читача з працями У.Еко з семіотики текстів, зокрема про метатекстуальні стратегії та наративні структури, про втіху від текстів, знатися на різноманітних способах інтерпретації і, зрештою, усвідомлювати, що першопочатково “Письма брата” з’явилися у медіа-просторі як випадкові послання до Гігза — одного із засновників Самвидаву, напівміфічної особистості, яка стала беззаперечним авторитетом для оповідача “Пісем брата”. Відтак маємо справу не просто з текстами, а з кількома проявами їхнього існування — як явище телесинестезії (мультисенсорне сприйняття медіапродукту у віртуальному світі), як уривки опублікованих листів в “Антології”, як окремий цілісний художній твір. Думається, що “Письма брата” незабаром стануть об’єктом дослідження як сучасних лінгвістів, так і спеціалістів з неориторики, шизоаналізу, фольклористів і мультикультурних антиглобалістів:

“Але я прийду незабаром я вже зовсім поруч ти станеш моя я скоро до тебе проповзу незважаючи ні на що я прогризу шкаралупу швидкісних ліфтів прорву тромби телефонних станцій роздеру дряблу шкіру будівель випадючи із розворушених гнізд сонних автобусів перегризатиму горлянку пихатих проспектів топтатиму пінопласт обличдушитиму чиряки підземних переходів я прослизну до тебе аортою каналізаційних труб до тебе газовими інжекціями до тебе струнами ліній електропередач до тебе волоссям оптоволокна” Так, коротко можна сформулювати авторську стратегію “Пісем брата”, засновану на прориві до свідомості читача, на бажанні ввійти екзистенцію, яка постійно випадає з рамок нашого застиглого очікування, за хвоста.

Безконечне беззмістовне полювання Брата на Куцога, до якого веде біла нитка від жуйки, Святий Дух в образі таргана, який оселився в носі тридцятирхохричної Насті, карнавальна коляда дітей у костюмах степлера й скелета з постмодерністичними колядками, рекламне оголошення, яке ошчасливило безногого діда, — усе це і ще десятки ірреальних історій витворюють картину самотнього пост-світу. Зсуви, зрушення у площинах оповідних реальностей, сюжетні колапси, мега-пародія й пастиш, доведені до межового стану, — усе це карколомний ландшафт “Пісем брата”, на вершині якого немає Бога. Є Гігз, якому можна написати листа й текстуально оформити свій біль.

“Письма брата” грають на основній опозиції епістолярного роману — реалістичності й художньому вимислі. Авторські маніпуляції з вигадкою призводять до ускладнення читацької рецепції, подвійного сприйняття тексту: з думкою про сюжет й історію власне листування і про сюжет окремих наративів. Книга Є.Гаялса — проект, у якому листи містять вставні історії, внутрішні незалежні сюжети. Дев’ятий лист, датований жовтнем 2002 р., містить оповідь про “Лист щастя”, що також характеризує листування Брата як поліжанрову й полісуб’єктну структуру. Дев’ятий лист натякає читачеві на сакральний зміст листування, адже листи щастя — різновид апокрифічної літератури, явище, що пройшло крізь століття й генетично пов’язане з т.зв. епістолями — посланнями-проповідями, адресованими Богові й людям (наприклад, в архівах ХІХ ст. зафіксоване “Послання кам’янець-подільськими євреями листа Богові опосередковано через покійника, з проханням про позбавлення від холери” тощо). Сучасна молода людина не дарма обирає адресата на сайті Самвидаву. По-перше, медіа-простір стає симулякром комунікації з миттєвим читацьким відгуком. По-друге, самвидавівська адреса для листування виглядає саме так: boh@samvydav.net.

Можемо гарантувати читачеві одне: “Письма брата” — не “джанк мейл”, їх варто відкрити і прочитати, і неважливо, чи всі відразу, чи відтерміновано, з паузами на життя.